

اصول حداقلی حقوق بشری برای دوره گذار

تعاریف

دوره گذار: از زمان سقوط جمهوری اسلامی تا استقرار دولت منتخب مردم در جغرافیای سیاسی ایران.

حقوق جمعی: به حقوقی گفته می‌شود که به یک گروه معین به اعتبار هویت، ویژگی‌ها یا منافع مشترکشان تعلق می‌گیرد. این حقوق می‌تواند شامل گروه‌هایی شود که براساس ویژگی‌های جمعی‌شان، ازقبیل تعلق اتنیک، قومی، فرهنگی، زبانی، مذهبی یا دینی، شناسایی می‌شوند، و همچنین گروه‌های سازمان‌یافته‌ای مانند اتحادیه‌های کارگری، احزاب سیاسی، تشکلهای هویت جنسی و جنسیتی، سازمان‌های بزرگ و...

زندانی سیاسی: شخصی است که نه به دلایل جرائم عمومی قابل انتساب و استناد در قوانین کیفری، بلکه به دلایل مختلف سیاسی، عقیدتی و مدنی، ازقبیل داشتن اعتقادات دینی و مذهبی خاص، مخالفت با سیاست‌های حکومتی، فعالیت مسالمت‌آمیز سیاسی و مدنی، عضویت در احزاب و گروه‌های سیاسی یا مدنی و همکاری با احزاب مخالف حکومت مستقر، با هر اتهامی، اعم از امنیتی یا محاربه، بغی و... زندانی است.

نهادهای انتقالی: به نهادهایی اطلاق می‌شود که به‌طور موقت مسئولیت برقراری نظم و اداره امور کشور را در دوره گذار به عهده می‌گیرند.

ما امضاکنندگان این سند بر این باوریم که گذار سیاسی مسالمت‌آمیز، دموکراتیک و عادلانه مستلزم رعایت اصول بنیادین حقوق بشر است. اصول حداقلی زیر به‌منزله پایه‌ای برای تفاهم و اجماع اولیه درخصوص حقوق بشر میان جریان‌ها و تشکلهای سیاسی و مدنی مخالف جمهوری اسلامی برای دوره گذار پیشنهاد می‌شود. هدف از این اصول تضمین کرامت انسانی و حقوق بنیادین تمامی افراد و گروه‌ها در طول دوره گذار است.

۱ پای‌بندی بی‌قیدوشرط به مبانی حقوق بشر

روند امور در دوره گذار باید براساس پای‌بندی بی‌قیدوشرط به منشور بین‌المللی حقوق بشر (شامل «اعلامیه جهانی حقوق بشر»، «میثاق بین‌المللی حقوق سیاسی و مدنی» و «میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی») و دیگر معاهدات و اعلامیه‌های بین‌المللی در زمینه حقوق بشر (به‌ویژه «کنوانسیون بین‌المللی رفع هرگونه تبعیض نژادی»، «کنوانسیون رفع هرگونه تبعیض علیه زنان»، «کنوانسیون منع شکنجه و دیگر رفتارها یا مجازات‌های ظالمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز»، «کنوانسیون حقوق کودک»، «اعلامیه سازمان ملل متحد درباره حقوق بومیان»، «اعلامیه حقوق افراد متعلق به اقلیت‌های ملی یا قومی، مذهبی و زبانی» و «کنوانسیون بین‌المللی حمایت از تمامی اشخاص در برابر ناپدیدسازی قهری») پیش برود.

۲ توقف فوری و ممنوعیت مجازات سلب حیات، اعدام

در دوره گذار و پس از آن باید حق حیات انسان محترم شمرده و صدور یا اجرای هرگونه حکم سلب حیات متوقف شود. مجازات اعدام باید از نظام تقنینی کشور حذف شود.

۳ آزادی زندانیان سیاسی

تمامی زندانیان سیاسی باید بی‌درنگ آزاد شوند.

هیچ‌کس نباید به‌دلیل دیدگاه، گرایش یا تعلق سیاسی، دینی یا عقیدتی مورد بازداشت، شکنجه یا تبعیض قرار گیرد.

۴ برابری در قانون و در برابر قانون

با به‌رسمیت‌شناختن تنوع اتنیک، فرهنگی، زبانی، قومی و دینی جامعه ایران، تمامی افراد جامعه باید بدون هیچ‌گونه تبعیض مبتنی‌بر جنسیت، تعلق اتنیک، دین، زبان، باور سیاسی، گرایش جنسی و یا خاستگاه اقتصادی و اجتماعی، از حقوق شهروندی برابر برخوردار باشند. این برابری باید علاوه‌بر حقوق فردی، در حقوق جمعی نیز لحاظ شود.

تمامی قوانین تبعیض‌آمیز باید حذف و قوانین جدید براساس منشور بین‌المللی حقوق بشر تدوین شوند.

۵ تضمین آزادی‌های مدنی و سیاسی

آزادی‌های اساسی سیاسی و مدنی، ازجمله آزادی بیان، دین، عقیده و باور، اجتماعات و اعتصابات و آزادی احزاب، تشکلهای مدنی، صنفی و سندیکایی مستقل باید تضمین و رعایت شود.

حقوق پیروان ادیان گوناگون و همچنین افراد بی‌دین باید در این دوره رعایت شود.

علاوه‌بر این، در دوران گذار تمامی افراد، طیف‌های سیاسی، گروه‌های اجتماعی و جوامع آزادند که به‌صورت مسالمت‌آمیز و با رعایت حقوق مخالفان دیدگاه‌هایشان برای هر شکلی از اشکال اداره کشور و تقسیم قدرت (اعم از غیرمتمرکز، فدرالیسم، و غیره) فعالیت کنند، بدون این‌که با هیچ‌گونه مانع یا هجمه‌ای روبه‌رو شوند.

۶ آزادی رسانه‌ها

در دوره گذار جریان آزاد اطلاعات، حق دسترسی آزاد به اطلاعات و همچنین آزادی و امنیت خبرنگاران، رسانه‌ها و فعالان حوزه اطلاع‌رسانی باید تضمین شود.

۷ تعهد به برگزاری انتخابات آزاد، عادلانه و فراگیر

نهادهای انتقالی مکلف‌اند تضمین کنند که انتخابات در هر سطحی (سراسری یا محلی)، آزاد، عادلانه، شفاف و در مهلت زمانی معقول، با حضور ناظران مستقل بین‌المللی برگزار شود. تمامی احزاب و تشکلهای باید از آزادی کامل برای فعالیت سیاسی در این دوره برخوردار باشند.

۸ حاکمیت مردم و روند تدوین قانون اساسی

شکل نهایی ساختار سیاسی حکومت آینده باید در فرایند تدوین قانون اساسی دموکراتیک و فراگیر، با حضور و مشارکت نمایندگان منتخب مردم و اقشار مختلف جامعه، تعیین و به همه‌پرسی عمومی گذاشته شود. این فرایند، ضمن رد هرگونه نظام دیکتاتوری، باید مبتنی‌بر اصل حاکمیت مردم و حق آنها در تعیین آزادانه سرنوشت خود باشد.

۹ مشارکت فراگیر در نهادهای دوره گذار

ساختارهای موقت حاکمیتی در دوره گذار (ازجمله نهادهای اداره موقت، نهادهای مسئول برگزاری انتخابات و مجلس مؤسسان) باید مشارکت زنان، جوامع اقلیتی، اقلیت‌های دینی، اقلیت‌های جنسی و جنسیتی و گروه‌های اجتماعی به‌حاشیه‌رانده‌شده را به‌تناسب جمعیت و با رعایت اصل شایسته‌سالاری تضمین کنند تا بازتاب‌دهنده تنوع و کثرت‌گرایی جامعه ایران باشند.

۱۰ جدایی دین از حکومت

در دوره گذار باید تضمین شود که دین در فرایندهای سیاست‌گذاری، قانون‌گذاری، مدیریت اجرایی و امور قضایی کشور هیچ نقشی نخواهد داشت.

۱۱ استقلال نهاد قضایی

در دوره گذار باید استقلال کامل نهاد قضایی و حقوق دفاعی متهمان (ازجمله منع بازداشت خودسرانه، حاکمیت اصل برائت تا اثبات جرم، حق دسترسی به وکیل مستقل و حق محاکمه عادلانه در دادگاه صالح) تضمین شود. نهادهای انتقالی موظف‌اند مبانی قانون جزایی موقت را بر پایه اصول حقوق بشر و میثاق‌های بین‌المللی تنظیم کنند تا از صدور مجازات‌های خودسرانه و نقض حقوق متهمان پیشگیری شود.

۱۲ پرهیز از انتقام‌گیری و مجازات جمعی

در دوره گذار هرگونه انتقام‌گیری یا پی‌گرد برپایه تعلق سیاسی یا عقیدتی و نیز مجازات جمعی ممنوع است. عدالت باید براساس دادرسی عادلانه و اصل مسئولیت فردی اجرا شود.

۱۳ عدالت انتقالی و پاسخ‌گویی در موارد نقض حقوق بشر

به‌منظور رسیدگی به موارد نقض جدی حقوق بشر در دوره جمهوری اسلامی، باید سازوکارهای لازم برای کشف حقیقت، دادرسی عادلانه، جبران خسارت آسیب‌دیدگان و تضمین عدم تکرار نقض حقوق بشر بر مبنای استانداردهای بین‌المللی عدالت انتقالی ایجاد شود. عاملان و آمران جنایات حکومتی باید در برابر نهادهای صالح قضایی پاسخ‌گو باشند.

امضاکنندگان:

۱	جبهه دموکراتیک ایران	۲	حزب تضامن دموکراتیک اهواز
۳	حزب چپ ایران	۴	حزب دموکرات آذربایجان
۵	حزب دموکرات کردستان ایران	۶	حزب دموکراسی و توسعه آذربایجان
۷	حزب حیات آزاد کردستان – پژاک	۸	حزب کمونیست کارگری ایران
۹	حزب کومه‌له کردستان ایران	۱۰	حزب کومه‌له زحمتکشان کردستان *
۱۱	حزب مردم بلوچستان	۱۲	شورای راهبردی جمهوری‌خواهان داخل کشور
۱۳	شورای مدیریت گذار	۱۴	شورای همکاری ترکمن‌صحرا
۱۵	همبستگی جمهوری‌خواهان ایران		

این سند در تاریخ چهارم مهرماه ۱۴۰۵ (۲۶ سپتامبر ۲۰۲۶) در جریان کنفرانس «بحران حقوق بشر در ایران؛ از اصول مشترک تا اقدام مشترک» به میزبانی سازمان حقوق بشر ایران در اسلو امضا شد.

ملاحظات:

* حزب کومه‌له زحمتکشان کردستان سند اصول حداقلی حقوق بشری را امضا می‌کند و معتقد است این سند گامی اولیه و مثبت برای همگرایی است، اما از نگاه ما به‌عنوان حزبی چپ و کردستانی، همچنان ردپای تفکر «مرکزمحور» و «لیبرالی» در آن دیده می‌شود که می‌خواهد مسائل کلان ملل و طبقات فرودست را در چارچوب یک دموکراسی صوری پارلمانی حل کند.

برای تبدیل‌شدن به یک سند جامع، این متن باید:

۱. صراحتاً واژه «ملت کرد» و حق تعیین سرنوشت را به‌رسمیت بشناسد.

۲. مشروعیت نیروی پیشمرگه به‌عنوان ضامن امنیت کردستان در دوره گذار را لحاظ کند.

۳. رویکرد خود به حقوق زنان و جامعه کوئیر را از سطح برابری حقوقی به رفع ستم‌های ساختاری و اعمال تبعیض مثبت ارتقا دهد.

۴. بندهای ویژه‌ای برای عدالت اقتصادی، رفاه توده‌ها و حقوق کارگران و زحمتکشان به متن اضافه کند.